

Veljko Etinski,
advokat u Novom Sadu

OBJAVLJIVANJE PARNIČNE PRESUDE*

Pojam suda i pravde za običnog čoveka, građanina, konzumenta pravde i bića kome je imanentno prirodno pravo, uvek je povezan, ukoliko se radi o sudskom sporu, sa javnim objavljivanjem presude. Objavljivanje presude od strane postupajućeg sudije, predsednika sudskog veća, je svečani čin koji je vekovima kod građana, koji dolaze pred sud tražeći pravdu, bio sinonim za završetak spora i za, manje-više, trajno rešavanje problema zbog koga je vođen spor. Bez objavljivanja presude koja je donesena nakon zaključenja glavne rasprave u parničama, obesmišljava se pojam pravde i prava, a strankama se produžava čekanje i neizvesnost u odnosu na odluku suda u vezi sa predmetom spora.

Upoređujući parnični sa krivičnim postupkom možemo da kažemo da je krivični postupak oduvek bio nezamisliv bez objavljivanja presude. Predsednik veća objavljuje presudu koja i psihološki deluje na osuđenog, a kao satisfakcija na oštećenog. U krivičnom postupku objavljivanje presude je svečani čin koje svi prisutni prate stojeći, nakon čega mogu da sednu i saslušaju kratko usmeno obrazloženje predsednika veća koje je uvek upečatljivo i gde on daje esencijalne razloge svoje odluke.

Za razliku od krivičnog postupka gde je ustaljena praksa da se donesena presuda objavi, nešto je drugačija situacija u parničnom postupku u kome sud na razne načine pokušava da izbegne objavljivanje presude. Tragajući za razlozima nedovoljne motivacije sudija da objave presudu, kao i problemima koji su vezani sa objavljivanjem, došli smo do zaključka da je problem objavljivanja

* Rad primljen: 6. 11. 2014. godine.

stariji od zakonodavnosti novijeg doba i da je odustajanje od obaveznosti objavljivanja započelo još u vreme Kraljevine Jugoslavije, da bi se nastavilo kroz sve vreme trajanja Jugoslavije i bilo zakonodavno prekinuto tek u današnje vreme Republike Srbije. U razrađivanju teme došli smo do zaključaka vezanih za istorijski aspekt parničnih građanskih postupaka po kojima su sudili sudovi u prošlosti, što je ostavilo traga i na današnje suđenje.

Srpski Zakon o parničnom postupku razlikuje donošenje i objavljivanje presude, što je još jedan od razloga da se ovaj rad najviše bavi objavljivanjem i problemima oko objavljivanja presude. U širem smislu, pod donošenjem presude treba razumeti sve sudske radnje od trenutka kad počne većanje i glasanje, pa do trenutka kad presuda postane perfektan pravni akt¹, pa se u tom smislu može govoriti da je i objavljivanje deo donošenja presude.

OBJAVLJIVANJE PRESUDE U GRAĐANSKIM PARNICAMA – KRATAK ISTORIЈAT

U Knjaževini Srbiji donet je 20. 2. 1865. Zakonik o postupku sudskom u građanskim parnicama, koji je sa izmenama od 1876. i 1882. važio na teritoriji Srbije do 1933. godine². Prema ovom zakoniku objavljivanje presude nije striktno propisano već se samo u čl. 13. kaže da će saopštenje presude ili rešenja overiti uvek predsednik ili član suda. Presuda se najverovatnije tradicionalno objavljivala odnosno saopštavala, ali ovaj zakonik ne propisuje na bliži način formu i način objavljivanja.

Zakonik o sudskom postupku u građanskim parnicama (građanski parnični postupak) Kraljevine Jugoslavije donet 13. 7. 1929. dobio je obaveznu snagu dana 1. januara 1932. godine, izuzev na područjima Apelacionih sudova u Beogradu i Skoplju i Velikog suda u Podgorici, gde je ovaj zakonik počeo da važi od 1. januara 1933. godine.

Objavljivanje presude po ovom Zakoniku propisuje čl. 510. koji kaže da presudu treba doneti na osnovu usmene rasprave i ako je moguće objaviti je odmah čim se zaključi rasprava. Zajedno sa presudom objaviće se i njeno obrazloženje. Presuda će se objaviti i kad stranke nisu prisutne. Upečatljivo je da sudija nije bio obavezan da presudu objavi, već mu je ostavljena mogućnost da to učini, zakonskom sintagmom: „...ako je to moguće”. Onaj deo presude koji sadrži izreku mora biti pismeno sastavljen i potpisan pre nego što se presuda objavi. Kod presude zbog izostanka objavljivanje presude zamenjuje se saopštenjem da

¹ Dr Borivoje Poznić, *Građansko procesno pravo*, Beograd, 1986, 289.

² Zakonik o postupku sudskom u građanskim parnicama sa svim izmenama i dopunama, Beograd, Državna štamparija Kraljevine Srbije, 1905.

se presuda izriče prema stavljenom predlogu. U st. 3. propisano je da se veće može ograničiti samo na to da saopšti izreku presude sa najbitnijim razlozima.

U svome komentaru uz Zakonik o sudskom postupku u građanskim parnicama dr Ante Verona iznosi da je obavezno svečano objavljivanje presude u skladu sa Zakonom o uređenju sudova³ od 18. 1. 1929. koji je propisivao da se presude izdaju i objavljuju u ime Njegovog Veličanstva Kralja, a pri tome sudije moraju da nose službene haljine (odeću), a da sva lica koja su u sudnici treba da ustanu. Po istom autoru presude zbog izostanka ne treba objavljivati u svečanoj formi. Takođe je po njemu dobro rešenje da izreka presude mora biti pismeno sastavljena jer se događalo da sudije zaborave šta su usmeno izrekli prilikom objavljivanja presude pa u pismenom otpravku donesu drugačiju odluku. Prema čl. 512: „Presuda prema strankama ima učinak tek od dana kad bude dostavljena. No sud je vezan za svoju presudu, čim je ona objavljena ili u slučaju § 511. čim je ona u pismenom sastavu predata pisarnici da se otpravi.”

Ako sud nije mogao presudu doneti odmah posle rasprave, po čl. 511. trebalo je presudu doneti za osam dana po zaključenju glavne rasprave. U takvom slučaju presuda se ne objavljuje usmeno. Očigledno su rešenja ovog zakonika veoma slična rešenjima koje je preuzeo zakon iz 1957. i kasniji zakoni. Nemamo podatke koliko je sudija objavljivalo presudu, a koliko ih je po čl. 511. izbeglo javno objavljivanje već je presudu pismeno dostavljalo.

OBJAVLJIVANJE PRESUDE PO ZAKONIMA POSLERATNE JUGOSLAVIJE

Prvi posleratni parnični zakon je Zakon o parničnom postupku⁴ objavljen u *Službenom listu FNRJ* br. 4 od 23. 1. 1957. Donošenje i objavljivanje presude propisivao je čl. 324. u kome stoji da se presuda donosi i objavljuje u ime naroda. Kompletna zakonska rešenja u vezi sa objavljivanjem presude preuzeta su i u Zakonu o parničnom postupku⁵ iz 1977. godine, tako da je čl. 324. zakona iz 1957. identičan čl. 335. a čl. 325. je bio identičan čl. 336. zakona iz 1977. godine.

Zakonom od 1977. godine, koji je uz male izmene bio na snazi do 2005. godine, dakle skoro trideset godina što je za naš pravni sistem zavidan niz godina važenja jednog zakona, objavljivanje presude prepušteno je odluci predsednika veća, kao i po zakonu iz 1957. Članom 335. Zakona o parničnom

³ Zakonik o sudskom postupku u građanskim parnicama (građanski parnični postupak) i *Uvodni zakon sa komentarima i sudskim rješidbama*, priredili: dr Ante Verona i dr Srećko Zuglia, Zagreb, Jugoslovenska štampa, 1930, 613.

⁴ *Službeni list FNRJ* br. 4 od 23. 1. 1957.

⁵ *Službeni list SFRJ* br. 4. od 14. 1. 1977.

postupku iz 1977. godine bilo je propisano sledeće: (1) Presuda se donosi i objavljuje u ime naroda. (2) Kada se glavna rasprava održava pred većem, presudu donose predsednik veća i članovi veća koji su učestvovali na ročištu na kome je glavna rasprava zaključena. Odmah po zaključenju glavne rasprave sud donosi presudu koju objavljuje predsednik veća. (3) U složenijim predmetima sud može da odloži donošenje presude za osam dana od dana zaključenja glavne rasprave. U takvom slučaju presuda se neće objaviti, već će sud prepis presude dostaviti strankama. (St. 4. nije bitan za ovu temu.)

Generacije pravnik, odnosno sudija školovane su na ovim zakonskim rešenjima i, mada on ne važi već devet godina, stil rada suda i sudija u parničnim postupcima u Srbiji ostao je isti.

Po tom zakonu sudije nisu nikada objavljivale presudu, niti su donosili rešenje da će se presuda doneti za osam dana, već je zapisnik o glavnoj raspravi bio završavan rečenicom: „Rasprava je zaključena, odluka pismeno.”

Najčešće bi nakon proteka roka od nekoliko meseci parničnim strankama bio dostavljan pismeni otpравak presude. Svi advokati koji su zastupali stranke u doba tada važećeg zakona znaju koliko je bilo teško objašnjavati klijentima da presuda još nije napisana, odnosno dostavljena i da oni (advokati) ne znaju kakva je sudska odluka. Pojedini advokatima je isključivo poznanstvo sa sudijom omogućavalo da dođu do informacije o ishodu spora. Formalno-pravno stranke, odnosno advokati kao njihovi punomoćnici, nisu imale mogućnosti da saznaju sudska odluku.

Članom 466. Zakona iz 1977. godine bilo je propisano da se u postupku u sporovima male vrednosti presuda objavljuje odmah, ali čak ni u tim sporovima, kojih je u svakom sistemu i vremenu najviše, presude nisu objavljivane već se čekao pismeni otpравak presude. Postupanje suda protivno odredbama o objavljivanju presude nije bila bitna povreda odredaba postupka, niti razlog za izuzeće, razrešenje ili disciplinski postupak protiv postupajućeg sudije.

Predsednici veća objavljivali su jedino presude o razvodu brakova i to u vreme dok je ta vrsta spora bila u nadležnosti Višeg suda. Kad je nadležnost prešla na Opštinski sud objavljivanje je, kao po komandi, prestalo.

U čl. 336. ZPP-a iz 1977. bio je propisan način objavljivanja presude: „Kad se presuda objavljuje, predsednik veća će javno pročitati izreku i saopštiti ukratko razloge presude... Svi prisutni saslušaće čitanje izreke presude stojeći.”

Prema dr Borivoju Pozniću objavljivanje presude je svečani čin, a svi prisutni dužni su da saslušaju čitanje izreke stojeći. Takođe, prema njemu objavljivanje presude je radnja u proceduri nastanka presuda i objavljuje se i kad toj radnji ne prisustvuje niko osim veća i zapisničara.⁶

⁶ Dr Borivoje Poznić, *Građansko procesno pravo*, Beograd, 1986, 291.

Identična rešenja kao u zakonu iz 1977. zadržao je i ZPP koji je donet 22. 12. 2004. a stupio na snagu 22. 2. 2005. godine.⁷ Po ovom zakonu sve je ostalo isto kao i po zakonu iz 1977. tako da se presuda u praksi i dalje nije objavljivala.

REŠENJE PO ZAKONU O PARNIČNOM POSTUPKU KOJI JE STUPIO NA SNAGU 1. 2. 2012.

Dana 1. 2. 2012. godine stupio je na snagu važeći Zakon o parničnom postupku⁸ za koga se može reći da je u permanentnim izmenama, ili bar da postoji želja da se on izmeni. Od samog usvajanja zakona priča se o donošenju novog jer su sudije, advokati i naučni radnici nezadovoljni nekim nedovoljno dobrim rešenjima.

Ne znamo šta nas sve čeka u budućnosti, ali je ovim zakonom napravljen radikalni iskorak ka javnom objavljivanju donešene presude, a time i ka tradicionalnom narodnom poimanju suda i pravde.

Čl. 39. zakona propisan je način donošenja i objavljivanje presude: „Presuda se donosi i objavljuje u ime naroda. Kad se glavna rasprava održava pred većem, presudu donose predsednik veća i članovi veća koji su učestvovali na ročištu na kome je glavna rasprava zaključena. Odmah po zaključenju glavne rasprave sud donosi presudu koju objavljuje predsednik veća. U složenijim predmetima sud može da odloži donošenje presude za osam dana od dana zaključenja glavne rasprave. U slučaju iz čl. 319. st. 2. ovog zakona, presuda će se objaviti najkasnije u roku od osam dana od dana prijema spisa, odnosno zapisnika (radi se o spisima ili dokazima od zamoljenog suda koji treba da se pribave nakon zaključenja glavne rasprave). Čl. 353. u prvom stavu propisuje: „Prilikom objavljivanja presude, predsednik veća javno će da pročita izreku i ako je moguće da ukratko saopšti razloge presude.“ U st. 2. propisano je da sud prilikom objavljivanja presude može saopštiti da je odlučio da se o odmeravanju troškova naknadno odluči. St. 3. govori o javnosti prilikom objavljivanja, tako da, ako je javnost na glavnoj raspravi bila isključena, izreka presude uvek će javno biti pročitana, a sud će odlučiti da li će javnost biti isključena prilikom objavljivanja razloga presude. U st. 4. čl. 353. propisana je i svečana forma objavljivanja presude, jer će svi prisutni saslušati čitanje izreke presude stojeći.

Može se reći da su nakon pedeset pet godina zagovornici obaveznosti objavljivanja presude u parničnom postupku pobedili u svojoj ideji. Ukoliko pretpostavimo da ni Zakonik Kraljevine Jugoslavije nije obavezivao sudije da

⁷ Zakon o parničnom postupku, *Službeni glasnik RS* br. 125/04.

⁸ *Službeni glasnik RS* br. 72 od 28. 9. 2011.

objave presudu, onda je taj period mnogo duži. Međutim, najmanje zagovornika ovakve ideje bilo je među sudijama, a posebno među sudijama koji su radili kao predsednici parničnih veća u prvostepenim sudovima.

Opravdavajući svoje neslaganje sa idejom obaveznog objavljivanja presude na prvom mestu su isticali prezauzetost i pretrpanost predmetima. Svako objavljivanje im je, govore i govorili su naše sudije, dodatan napor, koji ništa ne menja u samoj sudskoj odluci i ne doprinosi ubrzanju postupaka već samo komplikuje njihov rad. Ukoliko bi želeli da presudu objave odmah po zaključivanju rasprave, trebalo bi im nekoliko desetina minuta da izdiktiraju izreku, pa da ponovo prozovu stranke da bi istu objavili, a da bi zatim stranke to i potpisale. Na taj način izgubilo bi se sudijskih dragocenih bar pola sata vremena.

Ipak, da prvo analiziramo zakonske odredbe, pa ćemo se vratiti na problematiku prakse.

Zakon jasno kaže da će sud odmah po zaključenju glavne rasprave doneti presudu koju objavljuje predsednik veća. U složenijim predmetima sud može da odloži objavljivanje presude za osam dana od dana zaključenja glavne rasprave. Zakonodavac od forme objavljivanja presude pokušava da napravi svečani čin, a objavljivanje presude to svakako i jeste, pa kaže da će predsednik veća javno pročitati izreku i ako je moguće ukratko saopštiti razloge presude. Svi prisutni saslušaće čitanje izreke stojeći.

Praksa da neke postupajuće sudije gotovo i ne znaju problematiku predmeta spora sve do čitanja celokupnog spisa nakon zaključenja rasprave, ovakvim zakonskim rešenjima bila je prekinuta. Sudija, dakle, mora tokom čitavog postupka da vlada sudećom materijom i ako bi parnične stranke odlučile da na ročištu odustanu od svih dokaza koje su predložili, sudija mora zaključiti raspravu i doneti odluku. Ta odluka mora biti javno objavljena odmah po zaključenju glavne rasprave. Međutim, u praksi to nikada nije tako već postupajući sudija zaključuje ročište uz navođenje da se objavljivanje presude odlaže za osam dana, čime sudije zloupotrebljavaju st. 3. čl. 352. ZPP-a. Jasno je da je samo mali deo parničnih predmeta složen do te mere da mu je potrebno toliko odlaganje, a do sada se nismo susretali sa praksom da rok za odlaganje objavljivanja bude kraći, iako to nije u suprotnosti sa zakonom, najčešće je on čak i duži od zakonom propisanih osam dana.

U situaciji kada bi do zaključivanja rasprave došlo iznenada, odustajanjem obe strane od već predloženih dokaza, odlaganje objavljivanja presude bi bilo možda i razumljivo jer bi sud svoj misaoni proces morao da usmeri samo na izvedene dokaze i da proveri da li je tužba potkrepljena ili ne. Ali kada se na poslednjem ročištu iscrpe svi dokazni predlozi, sasvim je očekivano da predsednik veća, koji je detaljno upoznat sa sudskim spisom, može odmah nakon zaključenja rasprave da javno objavi presudu.

UTICAJ SUDSKE PRAKSE I ODELJENJA SUDSKE PRAKSE NA OBJAVLJIVANJE PRESUDE

Učeći stručne predmete na pravnim fakultetima univerziteta u Srbiji svaki pravnik će naučiti da sudska praksa spada u neformalni izvor prava. Međutim, kasnije u svojoj pravničkoj praksi svako će se uveriti da je sudska praksa značajan izvor prava bez obzira na naučnu klasifikaciju, jer sudije se u svome radu staraju da im presude zauzimaju okvir ustaljene sudske prakse koja vlada u državi, a posebno vode računa o stavovima koje zauzima njima neposredno drugostepeni sud. Ustav Republike Srbije⁹ u čl. 36. jemči pravo na jednaku pravnu zaštitu i na pravno sredstvo i kaže u st. 1. da se: „Jemči jednaka pravna zaštita prava pred sudovima i drugim državnim organima, imaojcima javnih ovlašćenja i organima autonomne pokrajine i jedinica lokalne samouprave.” Iz ove odredbe podnosioci ustavnih žalbi crpu svoje pravo na ustavno-pravnu zaštitu ukoliko im je, recimo, u odnosu na važeću sudsku praksu koja slične ili iste tužbe usvaja, njihova tužba pred redovnim sudom odbijena.

U okviru naših sudova, kao deo sudske uprave postoji i odeljenje sudske prakse, pa ćemo u nastavku nešto reći i o uticaju tog odeljenja na proces presuđivanja, a time i na objavljivanje presude.

Jasno je da Zakonom o parničnom postupku nije definisana, niti se u njemu spominje odeljenje sudske prakse u sudovima. Postojanje odeljenja sudske prakse regulisano je jedino Sudskim poslovníkom¹⁰ i ta odeljenja nisu nikakvim propisom vezana za postupak sudskog odlučivanja i donošenje presuda. Čl. 27. Sudskog poslovníka propisuje da odeljenje sudske prakse može postojati u sudu sa većim brojem sudija. Odeljenje sudske prakse prati i proučava praksu sudova i međunarodnih sudskih organa i obaveštava sudije, sudijske pomoćnike i sudijske pripravnike o pravnim shvatanjima sudova. Odeljenjem sudske prakse rukovodi sudija koga određuje predsednik. Odeljenje sudske prakse Upravnog suda i Višeg prekršajnog suda čine dvoje sudija iz sedišta suda i po jedan sudija iz odeljenja izvan sedišta suda, određen Godišnjim rasporedom poslova. Čl. 28. Sudskog poslovníka propisuje vođenje registra pravnih shvatanja u koji se u sažetom obliku unose pravna shvatanja izražena u odlukama suda u pojedinim predmetima ili primljena od višeg suda, a koja su od značaja za sudsku praksu. Pored opšteg, sud vodi i poseban registar u koji se unose pravna shvatanja usvojena na sednici svih sudija, sednicama odeljenja, savetovanjima i radnim sastancima sudija. Opšti i poseban registar pravnih shvatanja vode se odvojeno za svaku granu sudskog rada hronološkim redom i mogu se objaviti

⁹ *Službeni glasnik RS* br. 98/2006.

¹⁰ *Službeni glasnik RS* br. 110/2009 i kasnije izmene.

u posebnoj zbirci ili na veb-stranici suda. Pravna shvatanja koja je sud uneo u registre dostavljaju se Vrhovnom kasacionom sudu za potrebe Pravosudnog informacionog sistema Republike Srbije.

Apelacioni sud u Kragujevcu odeljenje sudske prakse objavljuje i opisuje na svome internet portalu na sledeći način:¹¹ „Odeljenje sudske prakse sačinjavaju predsednik suda i njegov zamenik, svi predsednici sudskih odeljenja i njihovi zamenici, rukovodioci sudske prakse po sudskim odeljenjima i predsednici veća. Odeljenje sudske prakse prati i proučava praksu sudova i međunarodnih sudskih organa i obaveštava sudije i sudijske pomoćnike o pravnim shvatanjima sudova. U sudu se vodi opšti registar pravnih shvatanja u koji se u sažetom obliku unose pravna shvatanja izražena u odlukama suda u pojedinim predmetima ili primljena od višeg suda, a koja su od značaja za sudsku praksu. U posebnom registru se unose pravna shvatanja usvojena na sednici svih sudija, sednicama odeljenja, savetovanjima i radnim sastancima sudija”.

Sudskim poslovníkom propisan je rad sudske prakse u sudovima, ali Poslovníkom nije propisano i mešanje odeljenja sudske prakse nakon izrade pismenog otpravka presude od strane predsednika veća. Međutim, u praksi rada sudova situacija je drugačija. Prilikom donošenja presude sudija pre odašiljanja pismenih otpravaka presuda iz suda, putem dostavne službe, primerak presude šalje u odeljenje sudske prakse na proveru. Događalo se da je odeljenje sudske prakse, uočivši neke greške u izreci presude, istu vraćalo sudu na dalju doradu. Ovaj segment nesigurnosti sudija da objave presudu nije dovoljno proučen, ali je znatan kod jednog broja sudija, kojima se događalo da im sudska praksa vrati pisani otpravak presude zbog greške u izreci.

U vezi sa ovim prilažemo deo teksta iz dnevnog lista *Politika*¹² pod naslovom *Društvo sudija: zaštititi sudije od pritisaka*: „U pritužbi koju su podnele, sudije kragujevačkog Apelacionog suda su navele da im je ugrožena sudijska nezavisnost u predmetu koji su, kao predsednik i član veća, vodili u sporu policajca iz Novog Pazara protiv Republike Srbije zbog neisplaćenog „policajskog dodatka”. Postupajući po žalbi koju je podnela Republika Srbija zato što je izgubila spor u prvostepenom postupku, veće Apelacionog suda u Kragujevcu potvrdilo je presudu nižestepenog suda. Odeljenje sudske prakse suda „zaustavilo” je predmet i vratilo ga veću, uz sugestiju da je potrebno da u skladu sa sudskom praksom tog suda otvori raspravu. Veće se sa takvim stavom nije složilo, smatrajući da iz samih žalbenih razloga nije bilo uslova za to. Budući da je veće zauzelo stav da nema uslova za otvaranje rasprave, predmet je ka-

¹¹ <http://www.kg.ap.sud.rs/odeljenje-sudske-prakse.html> od 16. 6. 2014.

¹² *Politika* 10. 5. 2014. Tekst je objavljen na internet sajtu u rubrici hronika <http://www.politika.rs/rubrike/Hronika/Drustvo-sudija-zastititi-sudije-od-pritisaka.sr.html>

snijom preraspodelom predmeta dodeljen u rad drugom veću koje ga nije rešilo do oktobra prošle godine, jer je sudija koja je zadužila predmet otišla u penziju. Novom raspodelom, predmet je ponovo dodeljen u rad ranijem sudiji na šta je on uložio prigovor.”

Radi se o sudskoj praksi Apelacionog suda u Kragujevcu, ali ovaj slučaj upravo govori u prilog situaciji koje se sudije pribojavaju jer Odeljenje sudske prakse u sudovima uzima na sebe ovlašćenja koja nema po pozitivnim propisima.

Ukoliko bismo teoretski razmotrili situaciju koja je opisana u *Politici* došli bismo do sledećeg: u slučaju da je postupao u skladu sa čl. 383. st. 3. ZPP-a, koji kaže da drugostepeni sud može da zakaže raspravu, Apelacioni sud bi morao i da postupi po čl. 352, a u vezi sa čl. 385. ZPP-a i da objavi donesenu presudu. Nakon što je doneo i objavio presudu, ona je postala konačna i potpisivanjem zapisnika misaoni proces suda, sublimacija činjenica vezanih za izreku donete presude su završeni. Postoji samo mogućnost izmene očiglednih omaški (grešaka u datumima i imenima koji su nastali slučajno). Međutim, šta bi se dogodilo da odeljenje sudske prakse nakon sačinjavanja pismenog otpiska presude kaže da ona nije u skladu sa važećom sudskom praksom? Takva situacija je potpuno pravno nezamisliva i bez obzira na eventualnu nesaglasnost presude sa praksom, presuda je perfektna i mora biti dostavljena strankama, sa uvodom, izrekom i obrazloženjem, jer je izreka objavljena¹³ i sud je vezan objavljenom odlukom.

Problem sa sudskom praksom u opisanom slučaju ne bi bio toliki ukoliko bi drugostepeno veće odlučivalo o žalbi bez rasprave, ali pritisak odeljenja sudske prakse na sudije je neprihvatljiv čak i u tom slučaju. Direktno mešanje odeljenja sudske prakse je posebno neprihvatljivo kada se predsednicima veća vraćaju već napisane presude zbog obrazloženja koje je najčešće odraz stila sudije i njegovog većeg ili manjeg proznog dometa. Ukoliko se složimo da bi izreke morale biti uglavnom unifikovane, ali ne tako da ih unifikuje odeljenje sudske prakse već obuka sudija kroz kolegijume, seminare i na druge načine, moramo reći da se obrazloženja nikako ne mogu unifikovati, sem u zakonski obavezujućem delu, jer su uvek odraz stila i pismenosti sudije.

O sudskoj praksi nešto je rekao i predsednik Apelacionog suda u Novom Sadu gospodin Novica Peković u tekstu i podnaslovu: *Da li su o Musiću odlučivale stručne sudije?* On kaže: „O prvostepenoj presudi Musiću, odlučivalo je petočlano veće zbog zatvorske kazne koja mu je pretila. To su veoma iskusne

¹³ U vezi sa događajem iz Apelacionog suda u Kragujevcu objavljeni su mnogi tekstovi u štampi i na internetu, između ostalog i <http://www.naslovi.net/2014-03-19/politika/ko-presudjuje-sud-ili-sudija/9315385> pod naslovom: Ko presuduje – sud ili sudija.

sudije. Odluku je odobrilo i Odeljenje sudske prakse. Da odluka odudara od sudske prakse, ne bi ni izašla iz Apelacionog suda.”

Ovde se radi o krivičnom predmetu, ali je problematika u vezi sa odeljenjem sudske prakse i prekoračenja u ovlašćenjima i nadležnostima ovog dela sudske uprave ista kao i u parničnim predmetima.¹⁴ Nažalost, ovakvom izjavom gospodin Novica Peković priznaje mešanje odeljenja sudske prakse u odlučivanje suda na sasvim neprimeren i pravno neutemeljen način.

OBJAVLJIVANJE PRESUDE U PARNIČNOM POSTUPKU U BiH I REPUBLICI HRVATSKOJ

U BiH kao federalnoj državi donošenje, pismena izrada i dostavljanje regulisano je isto kao i u Federaciji i u Republici Srpskoj. U zakonu se ne govori o objavljivanju presude već o donošenju presude i sud je dužan da je donese u roku od 30 dana od dana zaključenja glavne rasprave. Sud po zaključenju glavne rasprave obaveštava prisutne stranke o datumu donošenja presude. Ako su stranke bile uredno obaveštene o datumu donošenja presude, rok za žalbu protiv presude počinje teći od prvog narednog dana nakon donošenja presude. Presuda se očigledno ne objavljuje usmeno već se u fizičkom obliku, dakle već sačinjena, predaje strankama i one su dužne da je preuzmu u zgradi suda. Rokovi za podnošenje pravnog leka teku prvog narednog dana nakon dostavljanja prepisa presude.

Nejasnoće u odredbama zakona o početku žalbenog roka presekao je kao Gordijev čvor Kantonalni sud u Novom Travniku svojom presudom br. 006-0-GŽ-06-000 774 od 28. 12. 2006. u kojoj se navodi da: „Kada je stranka uredno obaveštena o datumu donošenja prvostepene presude, na početak žalbenog roka bez uticaja je činjenica da joj je presuda dostavljena poštom, rok za žalbu protiv presude počinje teći prvog narednog dana nakon donošenja presude i taj rok je prekluzivan.”¹⁵

Zakonom o parničnom postupku Republike Hrvatske¹⁶ u čl. 335. propisano je da se presuda mora doneti, objaviti, izraditi i uručiti ili otpremiti, najkasnije u roku od 45 dana od zaključenja glavne rasprave. Na prvi pogled čini se

¹⁴ Tekst je objavljen u dnevnom listu *Blic* pod naslovom: *Prvi čovek Apelacionog suda u Novom Sadu: Ometaju nas protesti roditelja*, Sava Stefanović, 20. 2. 2014, a i na sajtu <http://www.blic.rs/Vesti/Hronika/444088/Prvi-covek-Apelacionog-suda-u-Novom-Sadu-Ometaju-nas-protesti-roditelja>.

¹⁵ Presuda Kantonalnog suda u Novom Travniku, broj: 006-0-GŽ-06-000 774 od 28. 12. 2006. godine.

¹⁶ Zakon o parničnom postupku Republike Hrvatske (*Narodne novine*, br. 53/91, ... 148/11. – proć. tekst i 25/13).

da je ovo komforan rok, međutim, u roku od 45 dana samo je 30 radnih dana u sudu. No, svakako, rešenje koje nudi hrvatski zakon je interesantno.

Sud zakazuje ročište za objavljivanje presude na ročištu na kome je glavna rasprava zaključena. Stranku koja nije prisutna sud obaveštava pismeno, a ročište za objavljivanje presude održaće se nezavisno od toga da li su stranke o njemu uredno obaveštene, odnosno da li su pristupile. Parničnoj stranci koja je pristupila na ročište za objavljivanje presude sud uručuje overeni prepis presude. Ako stranka nije pristupila na ročište na kojem se presuda objavljuje, a uredno je obaveštena o ročištu, smatraće se da je dostava presude obavljena onoga dana kada je održano ročište na kojem se presuda objavljuje. Overeni prepis presude stranka može preuzeti u sudskoj zgradi. U ovom slučaju sud će objaviti presudu na internet stranici e-oglasna ploča sudova. Presuda mora biti istaknuta na internet stranici e-oglasna ploča sudova osam dana, računajući od dana kada je održano ročište na kojem se presuda objavljuje.

Po ovom zakonskom rešenju najbolji procesni položaj ima stranka koja nije uredno obaveštena o ročištu na kome se presuda objavljuje, jer će se njoj presuda dostaviti prema odredbi o dostavljanju. Momenat dostavljanja presude je bitan jer od njega počinje da se računa rok za žalbu i strankama se uručuje odnosno dostavlja overeni prepis presude sa uputstvom o pravu na izjavljivanje pravnog leka.

Zakonodavac je predvideo u čl. 336. da će svi prisutni saslušati čitanje izreke stojeći, a sudija će ukratko, nakon čitanja izreke, saopštiti razloge presude.

U rešenju hrvatskog zakona sudija je obavezan da ukratko saopšti razloge presude, dok je u srpskom zakonu to predviđeno kao mogućnost i zakon kaže da će sudija: „...ako je moguće da ukratko saopšti razloge presude.”

OBJAVLJIVANJE PRESUDE U PARNIČNOJ PRAKSI

Kao što smo već naveli, sudije prvostepenih sudova u parničnim postupcima, po njihovim rečima, gube vreme na objavljivanje presude. Smatraju da bi kod ovakvog zakonskog rešenja presude morale biti ili bez obrazloženja ili sa drugačijim obrazloženjem, naravno kraćim, jer sudije gube vreme na objavljivanje, a posle moraju i da pišu kompletnu presudu,

Sudije smatraju da objavljivanje presude u procesnom smislu za njih ne znači ništa. I zaista, sudija nema nikakav procesni benefit iz objavljivanja presude. Benefit bi postojao kada bi zakonodavac predvideo da sudija uz kratko obrazloženje presude obavezno izloži strankama i uputstvo o pravnom leku uz navođenje da se stranke mogu odmah prilikom objavljivanja presude odreći

prava na žalbu, u kom slučaju bi dobili samo otpravak presude sa uvodom i izrekom bez obrazloženja. Moguće je da bi procenat tako rešenih predmeta bio u početku mali, ali bi praksa pokazala da li je ovo značajna novina. Sa izgradnjom pravnog i ekonomskog sistema, građanke i građani polako shvataju da u sistemu bez inflacije nije dobro odlagati svoju novčanu obavezu koju nesporno u velikom broju parničnih slučajeva jedna strana i ima. Ovo bi dovelo do povećane motivacije sudija da objavljuju presudu. Namerno kažemo motivacije, jer neobjavljivanje presude ne predstavlja bitnu povredu odredaba ZPP-a pa i kad sudija izbegne objavljivanje nema sankcije po ZPP-u, a eventualna disciplinska odgovornost je deo napora stranke da podnese protiv sudije disciplinsku prijavu, koji neće rezultirati boljim položajem u parnici.

Nije beznačajna zamerka sudija i na uslove pod kojima sude i rade u sudskim zgradama. Uslovi u kojima se sudi u većini sudova su prilično loši. Sudnice su male (Osnovni sud u Novom Sadu godinama od velikih sudnica pravi dve male) pa ne postoje uslovi da se normalno održi bilo kakav oblik svečanosti, ukoliko nam prva od premisa jeste da je objavljivanje presude pre svega svečani, pa tek onda procesni čin.

Tokom primene odredaba o objavljivanju presude po ZPP dolazilo je i do nadrealnih situacija da klijenti sa punomoćnicima odu u sud na zakazano objavljivanje da bi im službenica (zapisničarka) tom prilikom saopštila da je objavljivanje odloženo za još osam dana jer sudija nije prisutan. Takođe se događalo da na ročište za objavljivanje ne pristupi nijedna od parničnih stranaka nakon čega je sudija proglašavao da se smatra da je tužba povučena jer na ročište za objavljivanje niko nije pristupio. Ovakva odluka suda nije u skladu sa čl. 311. ZPP-a koji kaže: „Ako sa ročišta za glavnu raspravu neopravdano izostanu...”, a presuda se objavljuje nakon zaključenja glavne rasprave. U ovom slučaju tužilac je imao poteškoća dok nije ponovo došao do faze objavljivanja presude. Morao je da podnosi žalbu protiv rešenja kojim je sud, potpuno protivzakonito, konstatovao da je tužba povučena. Neke sudije ne sačinjavaju zapisnik o objavljivanju presude niti čitaju već napisanu izreku, već samo u jednoj rečenici neformalno kažu svoju odluku. Događa se i da sudija, mada je odložio objavljivanje presude za osam dana tek na ročištu za objavljivanje pred strankama diktira izreku u zapisnik, umesto da pročita već napisanu izreku presude.

U praksi osnovnih sudova vidljivo je i da sudije unose konstataciju na kraju zapisnika sa zaključenja glavne rasprave da se stranke odriču prava na objavljivanje presude. Ova mogućnost nije predviđena u zakonu i smatramo da se stranke ne mogu odreći objavljivanja presude jer to nije njihovo pravo već se radi o obavezi suda od koje sud ne može odstupiti.

ZAKLJUČAK

Smatramo da je rešenje o objavljivanju presude koje predviđa ZPP Republike Srbije dobro zamišljeno, i da navikavanje sudija na ovu procesnu obavezu polako dobija svoju jasnu dimenziju i da je postalo sastavni deo suđenja u parničnim postupcima. Obaveznost objavljivanja presude isključuje nepripremljenost sudija za ročišta, već ih tera da budu uvek upoznati sa sudećim predmetom da bi bili spremni da na svakoj glavnoj raspravi istu mogu da zaključe i da presudu objave, čime se pre svega jača efikasnost rada parničnog suda. Odredba o saopštavanju razloga presude trebalo bi da postane obavezujuća jer bi tako stranke već u momentu objavljivanja znale koje je pravno stanovište zauzeo sud.

Objavljivanja presude najveći značaj trenutno ima u psihološkom smislu jer deluje na stranke u parničnom postupku koje postaju svesne svoje pobede ili poraza u postupku. Objavljivanje presude toga trenutka je za njih čin državne moći oličene u postupajućem predsedniku veća. Predsednik veća, sudija, kao nosilac sudijske funkcije i eksponent državne sudske vlasti dobija na značaju, a presuda dobija smisao jer je izreka objavljena iz usta sudije i o njoj više ne mogu postojati dileme. Smatramo da se odredba o objavljivanju može dopunjavati i modularati, ali da zauvek treba da ostane obaveza suda, a time i pravo stranaka i javnosti uopšte da javno čuju sudsku odluku.